

У результаті впровадження у навчальний процес виокремлених нами педагогічних умов професійного спрямування навчання вищої математики, на кінець навчального року показники мотиваційних факторів діяльності у студентів експериментальних груп різко змінилися:

- усвідомлення кінцевого результату – 45,3%;
- привабливість процесу діяльності – 34,2%;
- мотивація винагороди – 10,5%;
- підневільна поведінка – 10,0%.

Висновки. Таким чином, експеримент дозволив встановити, що ефективність процесу формування знань та умінь з вищої математики знаходиться у прямій залежності від комплексу прийомів і засобів професійного спрямування навчання вищої математики студентів економічних спеціальностей.

Якщо у вищому навчальному закладі усвідомлюється завдання формування не лише професійної компетентності, а й професійної культури майбутнього фахівця, то це призводить до модернізації процесу навчання, до модернізації педагогічних умов професійного спрямування навчально-виховного процесу.

Отриманий результат переконливо свідчить про необхідність врахування в подальших дослідженнях виокремлених нами педагогічних умов професійного спрямування навчання вищої математики для підвищення ефективності процесу підготовки висококваліфікованого фахівця на економічних спеціальностях для формування професійної культури фахівця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Додонов Б.И. Эмоция как ценность. – М.: Политиздат, 1978. – 272 с.
2. Курлянд З.Н. Професійна усталеність вчителя – основа його педагогічної майстерності. – Одеса, 1995. – 160 с.
3. Словарь-справочник практического психолога / Под ред. Н.И. Конюхова. – Воронеж: Изд-во НПО “МодЭк”, 1996. – 224 с.

УДК 318.147

О.М. Драшко

ДО ПИТАННЯ НАУКОВОЇ, НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У СВІТЛІ ВИМОГ БОЛОНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

Статтю присвячено вивченню питання організації наукової навчально-пізнавальної та самостійної діяльності студентів у світлі вимог Болонського процесу. Підвищення підготовки фахівців спроможних до працевлаштування на Європейському ринку праці.

Will Aim the article there is study of question of activation scientific didactic-cognitive and independent activity of students in light of requirements Bulougne process. Increasing of preparing the specialists capable to job placement on European market of labour.

“Метою Болонського процесу (розвитку спільного науково-освітнього простору) є підвищення якості підготовки фахівців, спроможності їх до працевлаштування, поліпшення мобільності на європейському ринку праці. За думкою провідних науковців альтернативи Болонського процесу немає, включатись в нього необхідно активно і негайно. Журавський В.С., Згуровський М.З., з цього приводу зазначає: “Ми вже значно спізнюємось щодо цього. Нам потрібні не “косметичні”, а корінні реформи нашої системи науки і освіти” [2: 138].

Висловлена теза чітко відображає напрям науково-практичних досліджень у сфері дидактики вищої школи. Спектрально такий напрям включає аспекти:

- філософсько-методологічні та теоретичні проблеми розвитку освіти (Дгомиров В.В., Зінченко Т.В., Корсак К.В., Кряжев П.В., Тимошенко З.І., Ходаковський О.В. та інші);
- проблеми взаємодії глобалізації та регіоналізації (Астахова Є.В., Дуднікова І.І., Лондар С.Л., Третяков О.В., Фурса О.О. та ін.);
- стан і перспективи Європеїзації в освіті (Медведєв В.А., Лінський П.Ю., Рассулова Н.В. та ін.);
- освітня політика в контексті Болонського процесу (Алексєєва С.В., Астахова В.М., Гайков А.А., Лисенко Н.М., Сухарніков Ю.В. та ін.);
- удосконалення інноваційних механізмів управління у сфері освіти (Грехов А.М., Волобуєва Т.Є., Приходченко Т.А., Сікорський П.І. та ін.).

Провідною ідеєю усіх аспектів модернізації вищої освіти у контексті Болонського процесу є виділення головних завдань та ознак вищої освіти.

Все більш актуальним завданням вищої школи стає формування у студентів наукового світогляду, системи сучасних професійних знань, а також розвиток творчих здібностей. Основними особливостями вузівського навчання справедливо визначити наступні:

- засвоєння наукових знань і набуття практичного досвіду відбувається під знаком професійного спрямування, тобто у плані підготовки до діяльності у сфері вибраної професії;
- студент оволодіває процесом формування наукових знань і методами самої науки, знайомиться з її проблемами, завданнями і способами їх вирішення, через поєднання наукового і учбового процесів;
- самостійна учбово-пізнавальна діяльність студентів протікає разом із дослідницькою роботою.

Метою статті є вивчення питання організації наукової навчально-пізнавальної та самостійної діяльності студентів у світлі вимог Болонського процесу. Підвищення підготовки фахівців спроможних до працевлаштування на Європейському ринку праці.

Залучення студентів до науково-дослідницької діяльності, оволодіння навичками наукового пошуку створює реальні умови для розвитку їх творчих здібностей. Досліджуючи вирішення зазначеної проблеми в практиці підготовки вчителів обслуговуючої праці в педагогічному університеті, ми встановили наступне. Суттєвим фактором успішного залучення студентів до творчої діяльності є якість учбової інформації з позиції розвитку психологічних важелів учбово-професійної діяльності: інтересу, уяви, мотиву, емоційної пам'яті тощо.

Реальна практика підготовки студентів індустріально-педагогічного факультету до викладацької діяльності показала, що:

- по-перше, більшою мірою учбовий матеріал носить характер репродуктивної інформації, а завдання для студентів орієнтують їх на репродуктивно-відтворюючий характер учбової діяльності;
- по-друге, тільки окремі викладачі спонукають студентів до виконання творчих завдань, використовують інформацію, яка потребує від студентів проведення аналогії, аналізу, порівнянь, формування власних висновків. За досліджуваний період частота використання такого підходу може бути представлена таким чином.

Таблиця 1.

Частота використання творчих завдань у навчально-виховному процесі

Чинники \ Частота	Рідко, %	Ситуативно, %	Часто, %	Не використ., %
За ініціативою студентів	25	30	28	17
За ініціативою викладачів	25	40	23	12
За вимогами програм	15	30	17	28

Як бачимо, найчастіше спонукають до виконання творчих завдань самі студенти. Як правило, це відбувається при співпаданні програмних вимог та ініціативи викладачів. Включаючись у творчий процес в одних викладачів та при вивченні певних предметів (у нашому дослідженні – це соціологія, соціальна психологія, загальна психологія, основи педмайстерності, спецкурс з психології, художня творчість учнів, художня праця – як засіб розвитку творчих здібностей учнів), студенти прагнуть до такої діяльності і при вивченні інших дисциплін, особливо щодо практичного характеру діяльності.

Студенти із задоволенням сприймають учбовий матеріал, якщо він орієнтує на вирішення життєво значимих, актуальних для відповідної науки проблем; вони досить вмотивовано включаються в рольові позиції при виконанні кваліфікаційних дій або цілісної діяльності; спонукає до активності студентську молодь рефлексивний підхід до пізнавальної діяльності тощо.

Натомість незадовільним є виявлення показників рідкого використання творчого учбового матеріалу і повного його невикористання. При цьому такі показники характерні для значної частини як студентів, так і викладачів. Це та категорія суб'єктів педагогічного процесу яка негативно сприймає навіть ініціативність своїх колег. Викладачі опираються на програми дисциплін, які в 28% ніяк не ініціюють творчу позицію ні тих, хто вчиться, ні тих, хто навчає. В значній мірі привалює ситуативність використання відповідного змісту. Як правило це відбувається в хаотичному співпаданні дискусійності, проблемності, різнобічності учбового матеріалу закладених у програмі дисципліни, особистих наукових інтересів викладача та активній реакції окремих студентів. Це, з одного боку, свідчить про реальні можливості творчої організації суб'єктів педагогічного процесу, а з іншого боку – про недостатнє усвідомлення їх значимості педагогами, недостатню сформованість їх внутрішньої установки саме на такий спосіб діяльності, формальне ставлення до навчально-виховного процесу.

Усі ці показники зумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. До об'єктивних слід віднести: зниження частки самого творчого учбового матеріалу. Суб'єктивними ми визнали: наявність інтересу викладачів до включення у навчальний процес варіативних дисциплін (сам вибір дисциплін та їх програмне змістовне наповнення), інтерес студентів (який практично не враховується), творчий потенціал відповідного викладацького складу. Так, наприклад, якщо проаналізувати заняття практикуму в навчальних майстернях, з точки зору визначення аспектів, то можна побачити націленість роботи на засвоєння лише технічних прийомів, що веде до суто ремісництва. Виконання тієї чи іншої роботи, здійснюється без опори на історичні пласти, на генетичні національні культурологічні аспекти. Студенти автоматично виконують роботу, не задумуючись над духовним потенціалом, який несе в собі сама сутність роботи. На підтвердження цього можна привести ситуацію, яка досить часто зустрічається, коли на залік студенти (до 70%) вибирають найпростішу за технологією роботу і відмовляються від складних але полі-символічних, духовно насичених витворів мистецтва.

І в той же час є досвід, коли викладачі так організують пізнавальну діяльність студентів, що технологічні особливості виконання роботи стають результатом усвідомлення, внутрішнього відчуття та чуттєвого переживання гуманізуючої та всієї духовно-магічної сили мистецького твору. В цій ситуації збільшується кількість студентів (до 2/3), що все частіше прагнуть розкрити через твір і свій духовний світ і не надають перевагу простоті виконання та модним вподобанням. На жаль, такий досвід роботи в вищій школі поки що не став нормою ні для більшості викладачів, ні для більшості студентів.

Серед способів досягнення позитивного ефекту у підготовці фахівців, які б відповідали визначеним цілям, є включення студентів у науково-дослідницьку роботу. За програмними вимогами такий підхід до навчальної діяльності передбачає виконання курсових та дипломних робіт. Досвід засвідчує не дуже привабливу картину.

Так, скажімо, не більше 25% дипломників самостійно визначають актуальні проблеми, які необхідно і можливо вирішити у сфері своєї професійної діяльності. Такі

студенти спектр проблем узагальнюють наступним чином: формування національної гідності учнів, удосконалення естетичного смаку, духовної культури, професійної майстерності вчителя обслуговуючої праці, розвиток творчих можливостей вчителя і т. ін. Серед способів вирішення найчастіше визначають компоненти декоративно-прикладного мистецтва у структурі програмних вимог. Більшою мірою тематику визначають викладачі, а вибір тем студентами зумовлюється межами офіційного розподілу студентів за викладачами. В окремих випадках цей розподіл співпадає з особистою симпатією до викладача та спектром пропонованої ним тематики. У такому разі все залежить від конкретного викладача, а не від визначеності наукових інтересів. Тож уже від початку знижується рівень наукових домагань. До того ж у переважній більшості (до 72%) система взаємодії “керівник-викладач” зводиться до однотипних консультацій щодо загального процесу організації дій студента (оскільки основним мотивом у студента виступає одержання результату – позитивної оцінки, а не звершення наукових пошуків).

Що ж до практичної реалізації результатів науково-пошукової роботи, то часто вона зводиться до експериментальної роботи в школі під час педагогічної практики, підготовки доповідей на щорічну вузівську науково-практичну конференцію та звітування на захисті роботи. Прикладний матеріал здебільшого носить характер практичного зразка, і не знаходячи подальшого застосування, поповнює архіви. Зрозуміло, що ефект від такої роботи не може задовольнити попит сучасної школи на професіоналізм учителя обслуговуючої праці.

Щодо змісту самостійної роботи студентів, то всі вище висловлені позитивні та негативні зауваження є справедливими. До цього можна додати аналіз такого фактора як забезпеченість роботи необхідною навчально-методичною літературою. Як правило, з програм та з рекомендацій викладачів студенти одержують досить обширний перелік рекомендованих методичних та дидактичних матеріалів. Однак у наявності методичних кабінетів, бібліотек їх обмаль і можливість плідно попрацювати з ними кожному студенту обмежена. Зважаючи на сам підхід до цієї роботи часто стається так, що студенти визнають, а викладачі підтверджують недостатнє володіння навичками самостійної роботи з науково-технічною та методичною літературою (52%).

Найчастіше студентам рекомендується користуватись записаними лекціями (лекції носять характер інформування), окремими посібниками (в яких часто відсутня адаптація до конкретного фаху), науково-технічною літературою (яка вимагає методичного обрамлення), методичними рекомендаціями, порадами. Останні постійно розробляються викладачами, але швидкість змін, які відбуваються у соціальному запиті, навчальних планах, програмах, не так швидко реалізується в методичних розробках. А отже, стається так, що вони не завжди відповідають вимогам часу.

Замислюючись над результатами дослідження, дійшли до висновку про ймовірність подальшого зростання незадоволеності суб’єктів педагогічного процесу вищої школи в підготовці висококваліфікованих фахівців, які відповідали б вимогам часу, суспільства, ринку праці. Викладачі стурбовані зниженням рівня підготовленості, професійної вмотивованості, творчого інтелекту, активності особистісних домагань сучасної студентської молоді. Часто вони не вміють належним чином впоратись с подібною молоддю в навчально-виховному процесі. Студенти не вміють розпізнати свої професійні орієнтири у підвалинах змісту та процесу навчання та самостійно обрати шлях самовдосконалення. Суспільство не отримує надійної підтримки, людство – професійної культури. Ринок праці наповнюється “низькопробним” товаром.

Отже, стає очевидним, що реальний стан підготовки фахівців у вищій школі сьогодні позначається цілою низкою проблем, що затримують активне входження у Європейський освітній простір. Серед них можна назвати: поєднання стандарту і творчості у професійній підготовці; забезпечення якості учбово-пізнавальної та наукової діяльності студентів; досягнення високого рівня індивідуалізації та самостійності студентів у навчальному процесі тощо. Пошук шляхів розв’язання цих проблем може стати метою подальших розвідок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арыдин В.М., Атанов Г.А. Учебная деятельность студентов (Справочное пособие для абитуриентов, студентов, молодых преподавателей). – Донецк: ЕАИ – Пресс, 2000. – 80с.
2. Проблеми модернізації освіти України у контексті Болонського процесу // Матеріали Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К.: Видавн. Європ. ун-ту, 2004. – 196с.

УДК 371.13: 37.04: 371.3

О.О. Заболотська

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

У статті розглядається розроблена авторська концепція формування індивідуальності майбутніх учителів-словесників у їх професійній ступеневій підготовці та результати її впровадження в навчальний процес вищих закладів освіти.

This article observers author's conception of the students' individuality formation during their professional teaching and the results of this process.

Модернізація системи освіти, як це визначено в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, спрямовується на забезпечення розвитку і соціалізації дітей та молоді, виховання особистості, здатної орієнтуватися в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовленої до життя і праці в суспільстві. Водночас держава визначає одну з найважливіших умов модернізації освіти – підготовку і професійне вдосконалення педагогічних кадрів, яка набуває особливого статусу з упровадженням Болонського процесу в навчальні програми освітніх закладів України. Вихідні концептуальні положення щодо професійної підготовки майбутніх учителів-словесників закладено в законах України “Про вищу освіту” і Державній програмі “Вчитель”, відображено у змісті Державної політики про мовну освіту, Загальноєвропейських рекомендацій з мовної політики. У сучасних умовах життя висуває високі вимоги до кожної людини будь-якого віку, статусу, професії. Учитель, разом із родиною, несуть основну відповідальність за те, щоб кожна дитина посіла гідне місце в житті, щоб у неї сформувався внутрішній психічний світ, здатний допомогти у вирішенні і соціальних, і особистих проблем. Виключної важливості у зв'язку з цим набуває проблема розвитку людини не тільки як особистості, а й як її індивідуальності.

Освітня сфера другої половини ХХ ст. характеризується активною розробкою концептуальних засад, теорій, технологій, в яких кожна дитина, кожен учень і студент стали центром уваги.

З погляду аксіологічного підходу, людина, з усіма притаманними їй властивостями й особливостями, є найвищою цінністю в суспільстві. У зв'язку з цим розгортається ідея гуманізації освіти. Щоправда підкреслимо, що початковий рівень гуманізації ще повністю не забезпечує особистісне й професійне зростання та здійснення самореалізації; оволодіння засобами, необхідними для досягнення інтелектуально-моральної свободи, особистого щастя; створення умов для саморозвитку творчої індивідуальності людини та розкриття її духовних потенцій. Одна з причин криється в тому, що сучасні освітні процеси не встигають за стрімкою динамікою змін у суспільстві. Суспільство “швидкого” розвитку потребує “нових” людей, інноваційної системи освіти, здатної відповісти на виклик прискореного розвитку всіх сфер суспільного буття.

Нині практично всі розвинуті країни світу усвідомили необхідність реформування систем освіти для того, щоб той, хто навчається, реально став центральною фігурою навчального процесу.